

Praha 29. 7. 2010

43

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v České republice v roce 2009
(zdroj dat: Český statistický úřad)

Incapacity for Work Due to Disease or Injury in the Czech Republic 2009
(data source: Czech Statistical Office)

Souhrn

Aktuální informace podává přehled o základních ukazatelích pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz ze státního statistického výkazu Nem Úr 1-02 za rok 2009. Celkem bylo nově hlášeno 33,9 případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných osob, z toho 91 % pro nemoc a 9 % pro úrazy. Průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti vzrostla na 45 dní. Data jsou převzata z Českého statistického úřadu.

Summary

This Topical Information presents an overview of basic indicators of incapacity for work for disease or injury (IFW), obtained from the State statistics form Nem-Ur-1-02 in the year 2009. Overall was newly reported 33.9 cases of IFW per 100 sickness insured persons, from that 91 % for disease and 9 % for injury. The average length of one case of incapacity for work increased at 45 days. Data are taken from Czech Statistical Office.

V této aktuální informaci jsou prezentována data Českého statistického úřadu (ČSÚ) pocházející ze státního statistického výkazu Nem Úr 1-02 o pracovní neschopnosti (PN) pro nemoc a úraz. Zpravodajskými jednotkami pro účely evidence a statistického vykazování hlášených případů PN jsou všechny podniky a instituce, které samostatně provádějí agendu nemocenského pojištění (nad 25 zaměstnanců/pojištěnců). Údaje za podniky s menším počtem zaměstnanců a osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) jsou čerpány z České správy sociálního zabezpečení. Sběr údajů probíhá pololetně a publikování výsledků včetně metodiky za celý rok na [internetových stránkách ČSÚ](#). Data o nově hlášených případech pracovní neschopnosti jsou členěna podle krajů, okresů, velikosti podniku a podle klasifikace ekonomických činností CZ-NACE. Od roku 2008 bylo zrušeno publikování dat dle institucionálních sektorů.

Kromě této statistiky nově hlášených případů PN z dat ČSÚ jsou z evidence České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) zpracovávány a publikovány také údaje o ukončených případech pracovní neschopnosti [na stránkách ÚZIS ČR](#). Na rozdíl od nově hlášených případů PN zaznamenává statistika PN z dat ČSSZ pouze případy ukončené ve sledovaném roce. Údaje o ukončených případech pracovní neschopnosti jsou členěné dle věku, příčin pracovní neschopnosti podle mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10 a v třídění dle klasifikace zaměstnání KZAM. Rozdíly v počtech případů PN mezi oběma zdroji jsou dány odlišnou metodikou sběru dat.

Pracovní neschopnost v roce 2009 byla významně ovlivněna změnami v nemocenském pojištění platnými od počátku roku 2009. Nemocenské pojištění je od 1. ledna 2009 upraveno zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Do vývoje pracovní neschopnosti se promítly především nově stanovené výše dávek nemocenského pojištění:

- Po dobu prvních 14 kalendářních dnů je zaměstnanec zabezpečen náhradou mzdy, kterou poskytuje zaměstnavatel ve výši 60 % denního vyměřovacího základu.
- Náhrada mzdy náleží pouze za pracovní dny a za svátky, a to při pracovní neschopnosti od 4. pracovního dne (při karanténě od prvního dne).
- Od 15. do 30. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti náleží 60 % denního vyměřovacího základu, od 31. do 60. dne 66 % a od 61. dne 72 %.

Změna zákona o nemocenském pojištění se projevila i v metodických úpravách při vykazování a čerpání nemocenské, sběru dat a jejich zpracování na České správě sociálního zabezpečení. Data z České zprávy sociálního zabezpečení jsou informačním zdrojem pro výpočet ukazatelů pracovní neschopnosti a nemocnosti obecně. Dochází-li k takto rozsáhlým změnám metodiky a systému, není příliš vhodné meziroční srovnávání a posuzování absolutních hodnot, ale spíše propočtových ukazatelů.

Přes 90 % všech dočasných pracovních neschopností v roce 2009 bylo zapříčiněno nemocí, 3,5 % pracovními úrazy a 6 % ostatními úrazy. Toto rozložení je dlouhodobě stabilní, ačkoli v posledních deseti letech velice pozvolna dochází k mírnému zvyšování podílu PN pro úrazy na úkor PN pro nemoci. Jelikož PN pro nemoc je legislativními změnami ovlivňována více než PN pro úrazy, je při výrazném meziročním snížení počtu pracovních neschopností vždy největší rozdíl právě u PN pro nemoc

Celkem bylo nově hlášeno 1,44 milionů případů pracovní neschopnosti. Na 100 nemocensky pojištěných osob (pojištěnců) tak připadlo 33,9 případů PN, což je o 30 % méně než v předchozím roce. Značným snížením především krátkodobých pracovních neschopností se naopak výrazně prodloužila průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti na 45 dní, což je nárůst o 6 dní. Průměrné procento pracovní neschopnosti v roce 2009 dosahovalo úrovně 4,184 a dostalo se tak na historicky nejnižší hodnotu od počátku šedesátých let.

Ženy tvoří 47 % všech nemocensky pojištěných osob, ale připadá na ně 52 % z celkového počtu pracovních neschopností a také průměrná délka pracovní neschopnosti je u žen o 3 dny delší než u mužů. Toto rozdělení určují hlavně případy PN pro nemoc, které tvoří většinu všech PN a kde je zastoupení žen ještě o dvě procenta vyšší. Vyšší podíl žen na pracovní neschopnosti patrně souvisí s mateřskou úlohou žen, u nichž mohou být důvodem PN také komplikace v těhotenství, potraty či další příčiny související s reprodukcí. Případy pracovní neschopnosti pro pracovní úraz jsou u žen hlášeny pouze z 28 % a v průměru u žen trvají dokonce o jeden den kratší dobu, což je dáno hlavně odlišnou strukturou zaměstnanosti žen oproti mužům. Na případech pracovní neschopnosti způsobených ostatními úrazy se ženy podílejí z 31 %.

Diferenciace intenzity pracovní neschopnosti podle územního členění jsou značně ovlivněny strukturou zaměstnanosti, charakterem převažující ekonomické činnosti a mírou nezaměstnanosti v daném regionu.

Rozdíly v počtech nově hlášených případů PN na 100 pojištěnců mezi jednotlivými kraji se značně snížily. Zatímco v roce 2008 byl rozdíl mezi kraji s nejvyšším a nejnižším počtem PN na 100 pojištěnců více než 12 případů PN, v roce 2009 byl tento rozdíl mezi extrémními hodnotami menší než 6 případů PN. V obou uvedených letech bylo nejvíce

pracovní neschopností na 100 pojištěnců hlášeno v Plzeňském kraji (37,34 v roce 2009). Nejnižší počet případů PN na 100 pojištěnců byl v roce 2009 v Olomouckém kraji (31,65), který tak po dlouhé době vystřídal na této pozici Prahu.

Značně narostly disproporce mezi jednotlivými kraji v hodnotách průměrné délky pracovní neschopnosti. Rozdíl mezi nejkratší a nejdelší průměrnou délkou PN v krajích v roce 2008 byl necelých 10 dnů, v roce 2009 to bylo téměř 20 dnů. Průměrná délka pracovní neschopnosti v České republice v roce 2009 byla 45 dní.

V Praze byla díky relativně nízkému počtu případů PN na 100 pojištěnců a krátké průměrné době trvání PN nejnižší hodnota průměrného procenta pracovní neschopnosti (3,320). Poměrně nízké hodnoty průměrného procenta PN byly evidovány také v Ústeckém a Karlovarském kraji. Naopak zdaleka nejvyšší bylo průměrné procento pracovní neschopnosti ve Zlínském kraji (5,222), kde byla také nejdelší průměrná doba trvání pracovní neschopnosti. S odstupem pak následoval Moravskoslezský kraj s druhou nejvyšší úrovní průměrného procenta PN.

Mezi roky 2008 a 2009 došlo v publikování dat o nově hlášených případech pracovní neschopnosti ke změně klasifikace ekonomických činností z původních 13 skupin OKEČ na současných 20 skupin klasifikace [CZ-NACE](#). Tato klasifikace zohledňuje technologický rozvoj a strukturální změny hospodářství za posledních 15 let, více odpovídá hospodářské realitě a je lépe srovnatelná s jinými mezinárodními klasifikacemi. Nejvíce případů PN na 100 pojištěnců bylo opět hlášeno u fyzicky náročných činností jako jsou těžba a dobývání nebo ve zpracovatelském průmyslu (kolem 40 případů PN na 100 pojištěnců). Nejméně časté byly případy pracovní neschopnosti u osob pracujících v oblasti výroby a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a osob pracujících v oblasti nemovitostí (méně než 25 případů PN na 100 pojištěnců).

Celorepubliková průměrná délka trvání pracovní neschopnosti byla výrazně překročena v odvětví zemědělství, lesnictví a rybářství (60 dnů). Vyšší byla také u pracujících ve stavebnictví a v sektoru ubytování, stravování a pohostinství (přes 50 dnů). Průměrné trvání pracovní neschopnosti kratší než 30 dní bylo evidováno u osob provozujících informační a komunikační činnosti a v oboru peněžnictví a pojišťovnictví.

Nejvyšší průměrné procento pracovní neschopnosti bylo v roce 2009 evidováno ve zpracovatelském průmyslu (5,381) a v zemědělství, lesnictví a rybářství. Na druhém konci stupnice průměrného procenta PN dle ekonomických činností byly sektory informačních a komunikačních činností (2,210) a výroby a rozvodu elektřiny, plynu, tepla.

Průměrné procento pracovní neschopnosti bylo v roce 2009 stejně jako v předešlých letech vyšší u žen než u mužů. V průměru bylo každý den 37 z tisíce pojištěných mužů a 47 z tisíce pojištěných žen dočasně práce neschopných pro nemoc či úraz.

Z průměrného denního počtu 42 práce neschopných osob z tisíce pojištěnců jich bylo 37 práce neschopných pro nemoc, 2 práce neschopní pro pracovní úraz a 3 práce neschopní pro ostatní úrazy. Oproti roku 2008 došlo k výraznému snížení především u průměrného procenta pracovní neschopnosti pro nemoc. Z tisíce pojištěnců bylo v roce 2008 v dočasné PN pro nemoc průměrně 47 osob. Průměrný počet osob v pracovní neschopnosti pro pracovní i ostatní úrazy byl v roce 2008 jen o málo vyšší než v následujícím roce.

Zpracovala: Mgr. Helena Chodounská

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz (ČSÚ) v letech 2007 až 2009

Rok	Pohlaví	Nově hlášené případy PN	Kalendářní dny PN	Případy PN na 100 pojištěnců	Průměrné procento PN	Průměrná délka PN ve dnech	Průměrný denní stav PN
Pracovní neschopnost pro nemoc							
2007	muži	1 215 525	38 272 627	49,92	4,306	31,49	104 857
	ženy	1 303 350	46 468 602	60,29	5,889	35,65	127 311
	celkem	2 518 875	84 741 229	54,79	5,050	33,64	232 168
2008	muži	960 975	34 155 818	39,65	3,850	35,54	93 322
	ženy	1 076 849	43 491 450	50,12	5,530	40,39	118 829
	celkem	2 037 824	77 647 268	44,57	4,640	38,10	212 151
2009	muži	599 365	24 946 287	26,83	3,059	41,62	68 346
	ženy	706 160	32 288 390	34,98	4,381	45,72	88 461
	celkem	1 305 525	57 234 677	30,70	3,687	43,84	156 807
Pracovní neschopnost pro pracovní úraz							
2007	muži	57 311	2 675 636	2,35	0,301	46,69	7 331
	ženy	19 922	924 945	0,92	0,117	46,43	2 534
	celkem	77 233	3 600 581	1,68	0,215	46,62	9 865
2008	muži	52 286	2 594 666	2,16	0,292	49,62	7 089
	ženy	18 995	953 689	0,88	0,121	50,21	2 606
	celkem	71 281	3 548 355	1,56	0,212	49,78	9 695
2009	muži	35 985	1 993 328	1,61	0,244	55,39	5 461
	ženy	14 188	774 429	0,70	0,105	54,58	2 122
	celkem	50 173	2 767 757	1,18	0,178	55,16	7 583
Pracovní neschopnost pro ostatní úrazy							
2007	muži	93 401	4 129 068	3,84	0,465	44,21	11 313
	ženy	37 125	1 803 130	1,72	0,229	48,57	4 940
	celkem	130 526	5 932 198	2,84	0,354	45,45	16 253
2008	muži	79 309	3 814 331	3,27	0,430	48,09	10 422
	ženy	33 325	1 746 611	1,55	0,222	52,41	4 772
	celkem	112 634	5 560 942	2,46	0,332	49,37	15 194
2009	muži	58 912	3 333 449	2,64	0,409	56,58	9 133
	ženy	26 862	1 615 661	1,33	0,219	60,15	4 426
	celkem	85 774	4 949 110	2,02	0,319	57,70	13 559
Pracovní neschopnost celkem							
2007	muži	1 366 237	45 077 331	56,11	5,072	32,99	123 500
	ženy	1 360 397	49 196 677	62,93	6,235	36,16	134 785
	celkem	2 726 634	94 274 008	59,31	5,619	34,58	258 285
2008	muži	1 092 570	40 564 815	45,08	4,573	37,13	110 833
	ženy	1 129 169	46 191 750	52,55	5,874	40,91	126 207
	celkem	2 221 739	86 756 565	48,59	5,184	39,05	237 040
2009	muži	694 290	30 275 922	31,08	3,713	43,61	82 948
	ženy	747 226	34 680 072	37,01	4,706	46,41	95 014
	celkem	1 441 516	64 955 994	33,89	4,184	45,06	177 962

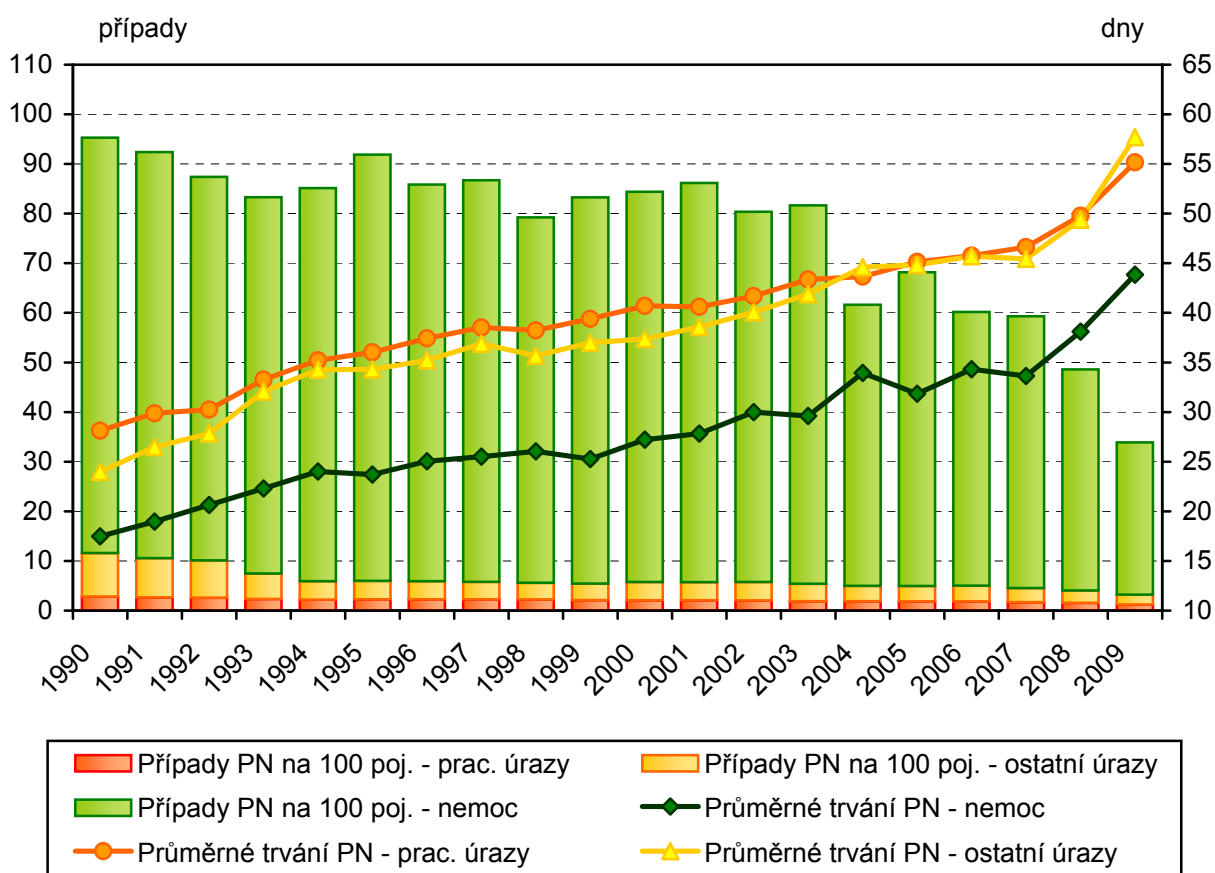
Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz (ČSÚ) v krajích ČR v roce 2009

Kraj	Průměrný počet pojištěnců	Případy PN na 100 pojištěnců	Průměrné procento PN	Průměrná délka PN ve dnech	Průměrný denní stav PN
Hl.m.Praha	969 550	32,70	3,320	37,07	32 192
Středočeský kraj	410 640	36,28	4,248	42,74	17 443
Jihočeský kraj	235 224	34,87	4,572	47,85	10 755
Plzeňský kraj	217 017	37,34	4,391	42,92	9 530
Karlovarský kraj	92 907	34,91	4,107	42,93	3 815
Ústecký kraj	270 405	32,71	4,101	45,76	11 088
Liberecký kraj	143 275	36,72	4,667	46,38	6 686
Královéhradecký kraj	202 870	33,61	4,145	45,01	8 408
Pardubický kraj	191 230	33,61	4,281	46,50	8 187
Vysočina	174 696	33,73	4,309	46,63	7 528
Jihomoravský kraj	481 597	33,36	4,313	47,19	20 770
Olomoucký kraj	205 075	31,65	4,461	51,45	9 149
Zlínský kraj	217 752	33,44	5,222	56,99	11 371
Moravskoslezský kraj	440 901	33,84	4,772	51,47	21 039
Česká republika	4 253 139	33,89	4,184	45,06	177 962

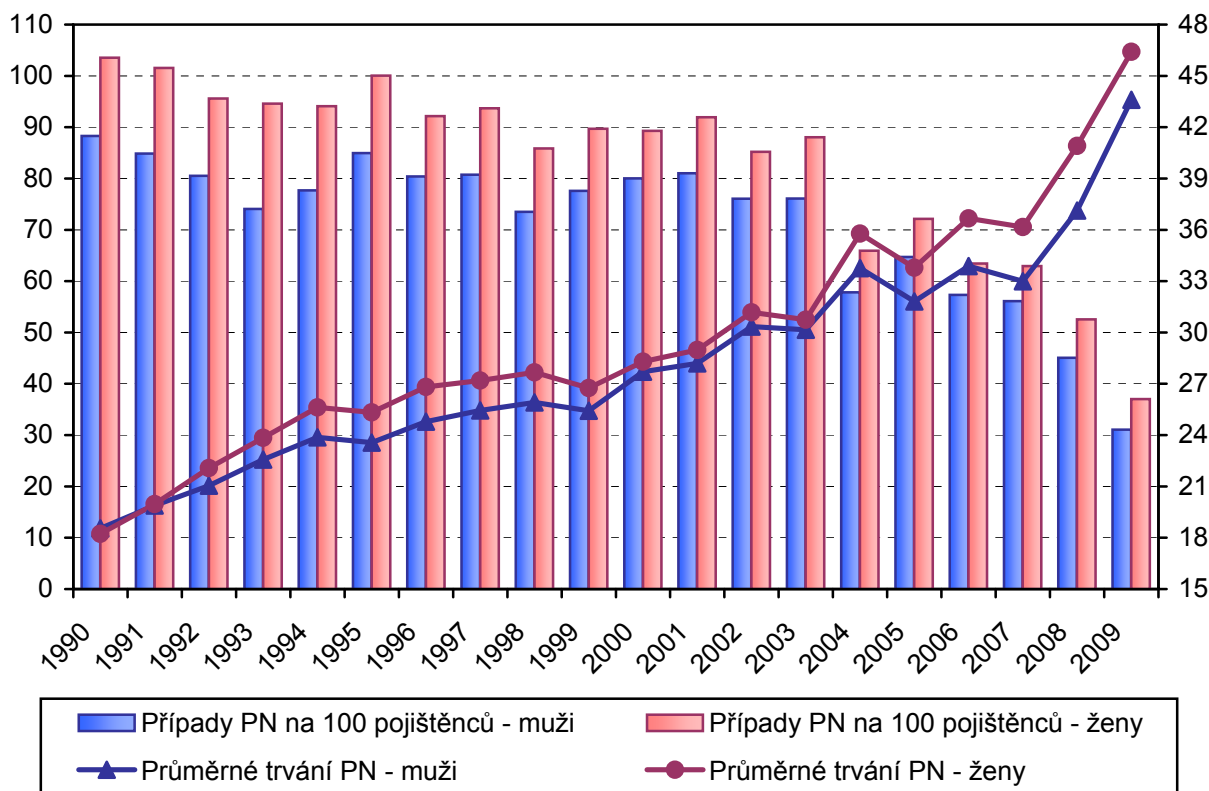
Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz (ČSÚ) podle klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) v roce 2009

CZ-NACE	Průměrný počet pojištěnců	Případy PN na 100 pojištěnců	Průměrné procento PN	Průměrná délka PN ve dnech	Průměrný denní stav PN
A. Zeměd.,lesnic.,rybářství	122 510	31,35	5,197	60,52	6 367
B. Těžba a dobývání	38 505	39,16	4,223	39,37	1 626
C. Zpracovatelský průmysl	1 134 428	40,17	5,381	48,90	61 040
D. Výr.a rozv.el.a.j.energ	34 060	20,91	2,315	40,41	788
E. Zás.vodou;čin.s odpady	54 511	33,64	4,320	46,88	2 355
F. Stavebnictví	287 726	34,77	4,789	50,28	13 781
G. Velkoobchod, maloobchod	569 043	33,32	4,143	45,39	23 578
H. Doprava a skladování	281 413	30,74	4,168	49,50	11 730
I. Ubyt.,strav.a pohost.	140 055	32,22	4,604	52,16	6 449
J. Info.a komunik.činnosti	102 115	30,20	2,210	26,71	2 257
K. Peněžnictví a pojišťov.	79 679	34,31	2,808	29,87	2 238
L. Čin.v obl.nemovitostí	57 203	23,63	3,129	48,34	1 790
M. Profes.,věd.a tech.čin	180 875	25,17	2,674	38,78	4 836
N. Administr.a podpůr.čin.	175 252	37,69	4,648	45,01	8 146
O. Veř.spr. obrana;soc.zab	241 595	34,03	2,981	31,97	7 202
P. Vzdělávání	312 733	31,03	2,653	31,21	8 298
Q. Zdravotní a soc.péče	306 745	28,42	3,663	47,04	11 237
R. Kultur,zábav.a rekr.čin	62 675	27,36	2,937	39,18	1 841
S. Ostatní činnosti	60 672	28,07	3,425	44,55	2 078
U. Čin.exteritoriál.org.	105	11,43	0,989	31,58	1
Nezjištěno	11 239	15,75	2,865	66,41	322
Celkem	4 253 139	33,89	4,184	45,06	177 962

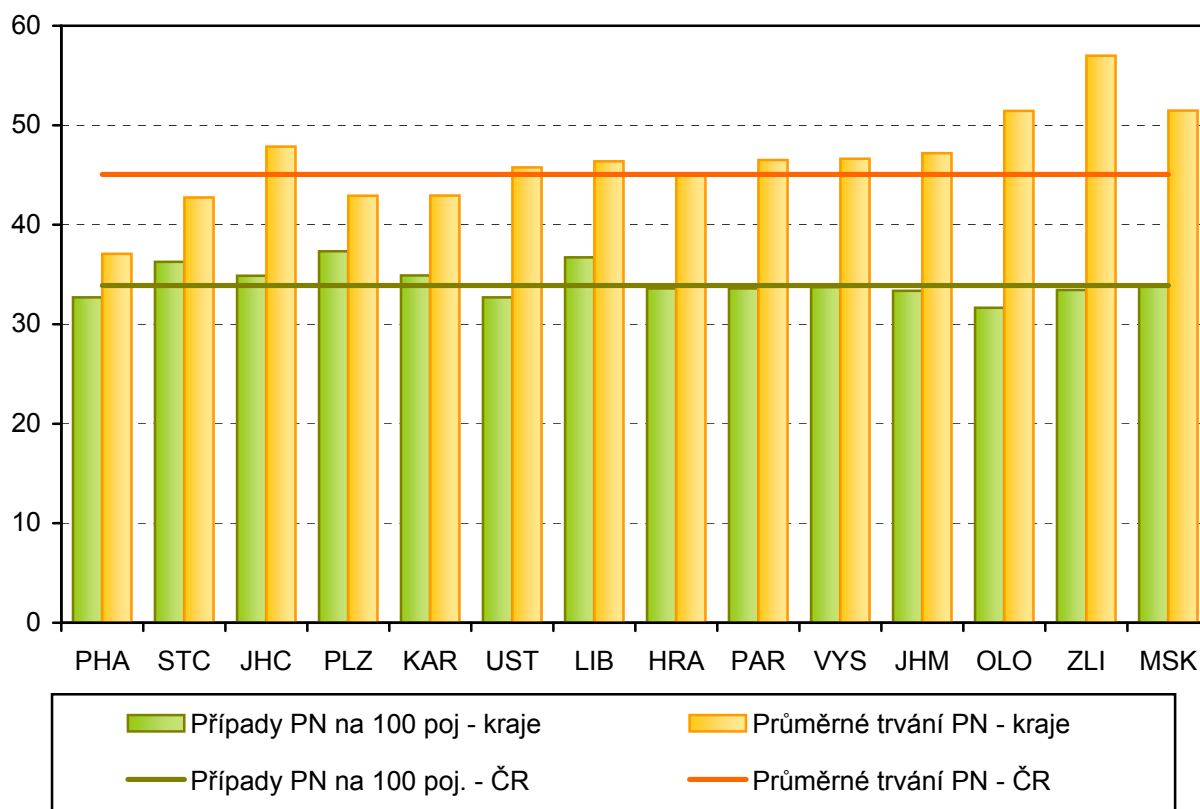
Vývoj základních ukazatelů pracovní neschopnosti (ČSÚ) v letech 1990 až 2009

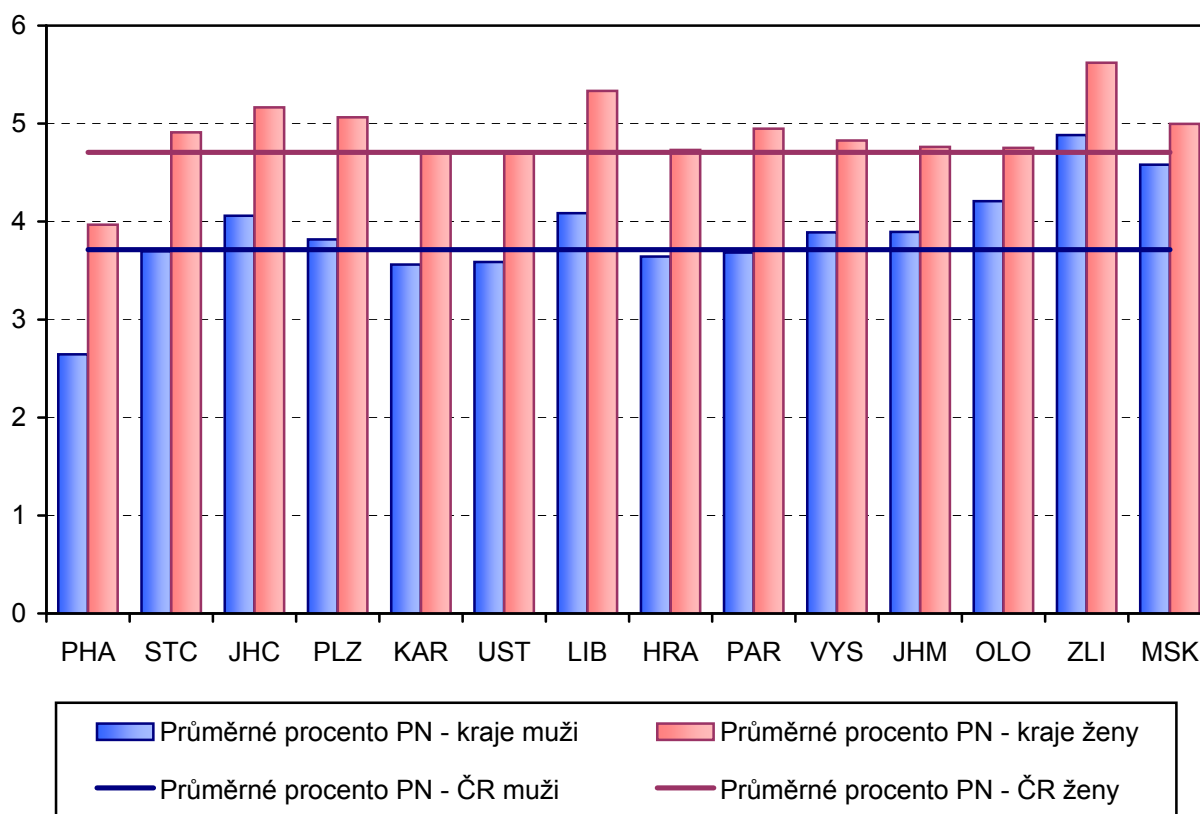
Případy PN na 100 pojištěnců a průměrné trvání jednoho případu PN dle pohlaví, (ČSÚ), 1990–2009

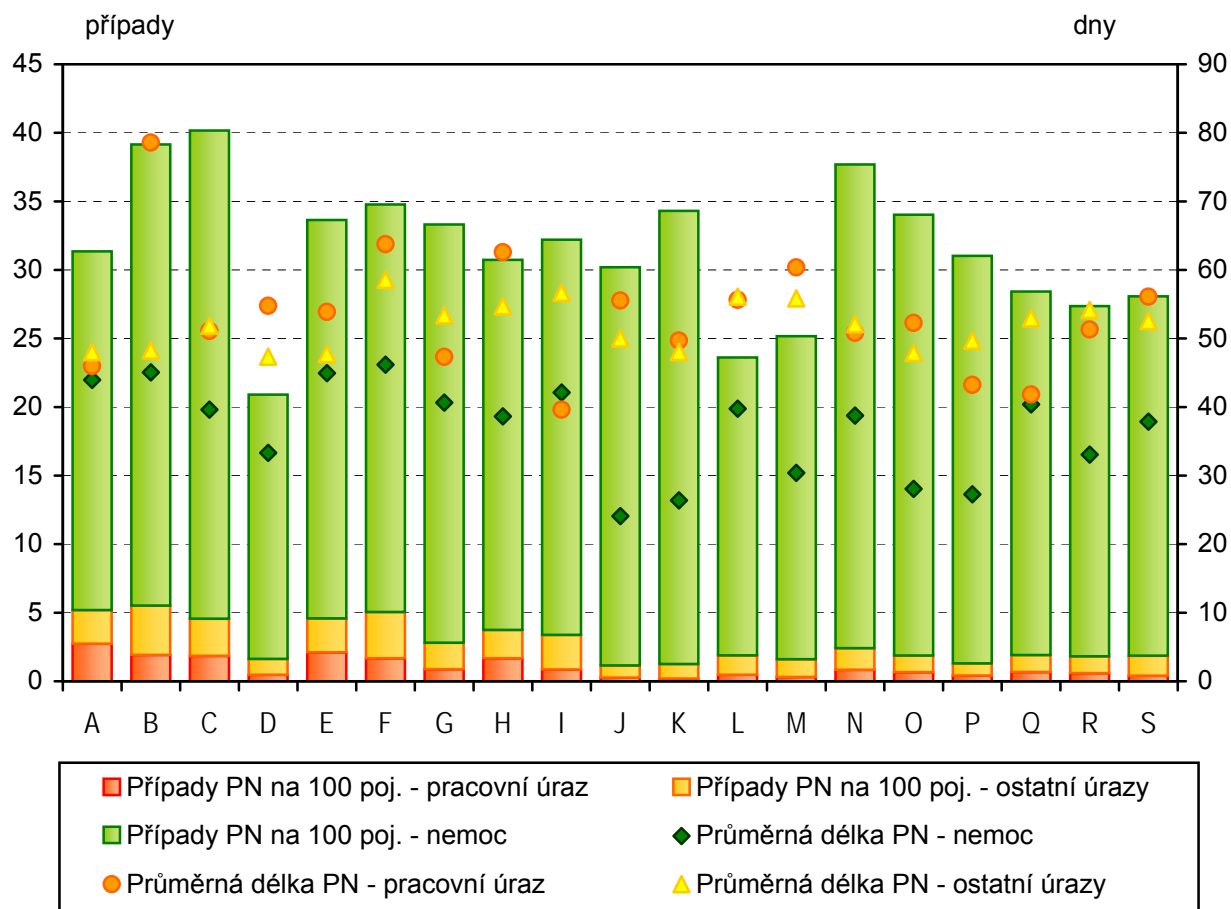
Počet případů PN (ČSÚ) na 100 pojištěnců a průměrné trvání PN v krajích a ČR v roce 2009

Průměrné procento PN (ČSÚ) v krajích a ČR v roce 2009

Pracovní neschopnost (ČSÚ) dle CZ-NACE v roce 2009

Průměrné procento PN dle skupin CZ-NACE v roce 2009

